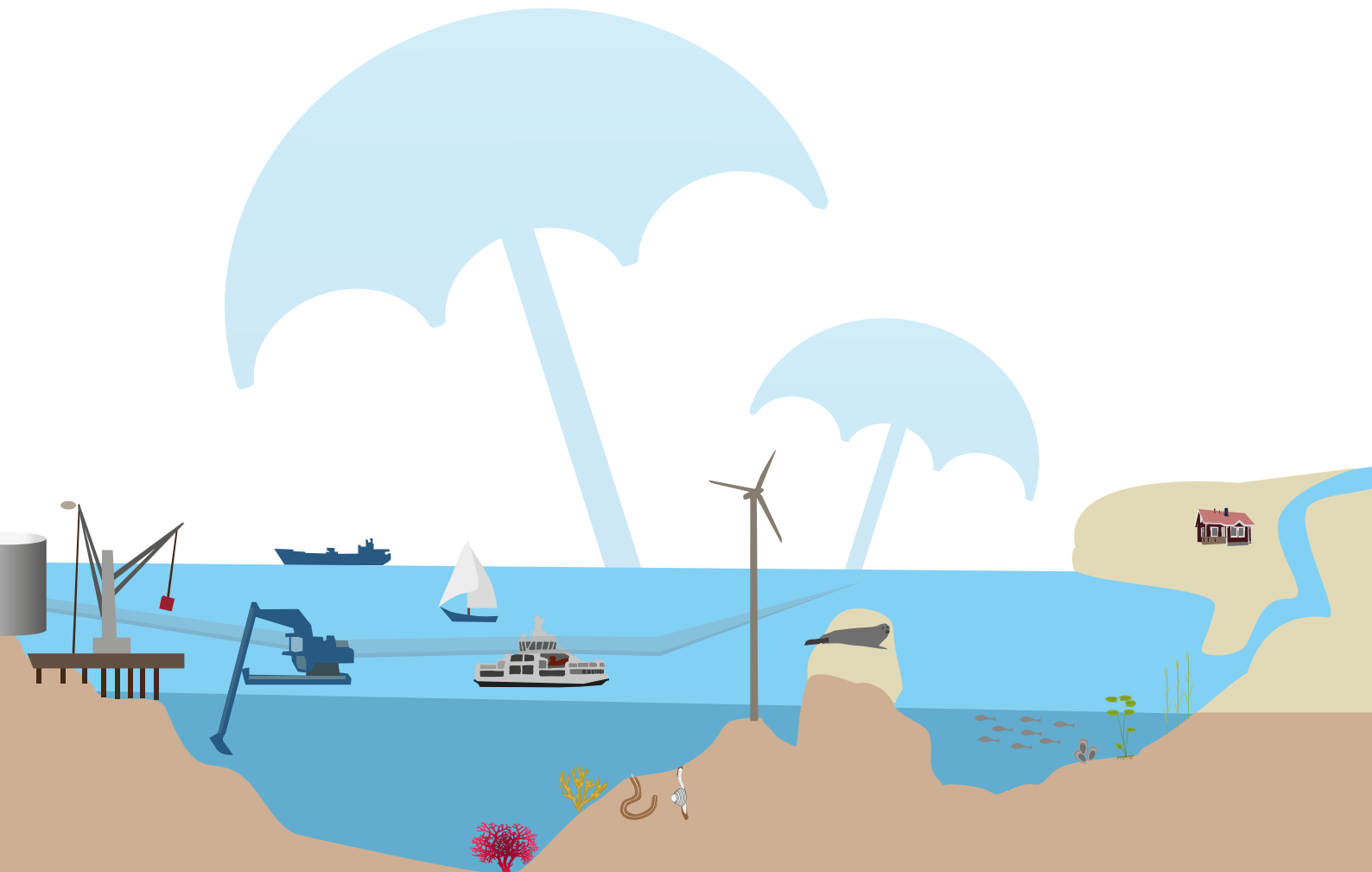

Turismi- ja vapaa-ajanvietto merellä

PLAN 4 BLUE

JOHDANTO

Plan4Bluen tietokorttisarjatukee merensuojelun ja ihmistoiminnan yhteensovittamista Suomen merialueilla. Korteissa kuvataan Suomen meriluontoa, merelle sijoittuvaa ihmistoimintaa merenkäyttösektoreittain ja sekä ihmistoiminnan vaikutuksia meriluontoon.

LUONTOKORTIT

- 1 Suomen meriluonto
- 2 Uhanalainen meriluonto
- 3 Luontodirektiivin meriluontotyypit
- 4 Vieraslajit

IHMISTOIMINTAKORTIT

- 1 Energia
- 2 Merenkulku
- 3 Turismi ja vapaa-aika
- 4 Ihmistoiminnan yhteisvaikutukset

TURISMI JA VAPAA-AJAN MERENKÄYTTÖ

Tietokortissa keskitytään merellä tai rannikolla tapahtuvaan turismiin ja vapaa-ajan toimintaan. Veneily on suosittu laajalle ulottuva vapaa-ajan liikkumismuoto joka sisältää sekä kaupallisen veneilyn saaristossa että huvia-veneilyn. Vapaa-ajanvietto, mökkeily, on erittäin suosittu rannikon käyttömuoto. Merialueilla harjoitetaan myös vapaa-ajan metsästystä ja kalastusta. Luontomatkailu käsittää luonnossa liikkumisen ja rantojen vapaa-ajan käytön.

TURISMILLA JA MEREN VAPAA-AJAN KÄYTÖLLÄ VOI OLLA HAITALLISIA VAIKUTUKSIA MERIEKOSYSTEEMIIN

Suuri osa turismista ja vapaa-ajan toiminnasta edellyttää pysyvän infrastruktuurin rakentamista rannikolle ja merelle. Esimerkiksi veneilyyn tarvitaan merenkulun turvalaitteita, väyläverkostoa, huoltoasemia, venepaikkoja ja -satamia. Vapaa-ajan asutukseen liittyy usein laitureita ja muita rantarakenteita.

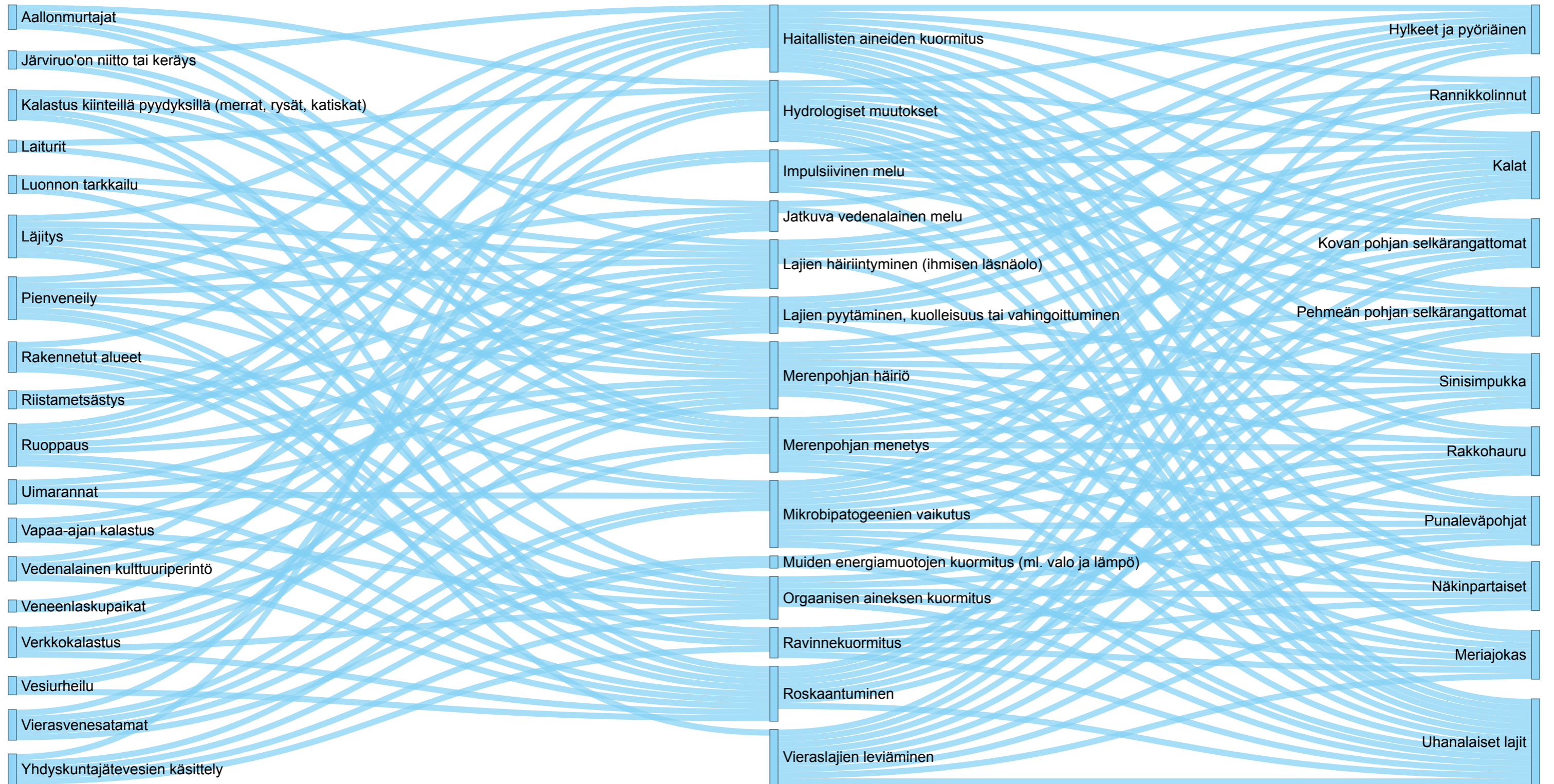
Rannan ja merenpohjan muokkaaminen ja rakentaminen aiheuttavat merenpohjan menetystä ja ne voivat muuttaa virtausolosuhteita. Lähes kaikki rannikolla tapahtuva toiminta aiheuttaa lisäksi myös merenpohjan häiriötä. Etenkin veneilyn potkurivirrat ja aallokko voivat häiritä matalan merenpohjan ja rantojen eliöstöä. Myös matalien alueiden ruoppaaminen tuhoaa ja häiritsee pohjan elinympäristöjä.

Turismin ja vapaa-ajan merkitys merenpohjan menetykselle ja häiriintymiselle on hyvin paikallinen, mutta esimerkiksi suojaisissa ja herkkää lajistoa ylläpitävissä lahdissa toimintojen aiheuttamat paineet voivat olla luonnolle haitallisia. Tiiviin rantarakentamisen seurauksena pienruoppaukset ja niitot ovat yleisiä etenkin juuri suojaisessa sisäsaaristossa.

Lisääntyvä turismi ja veneily häiritsevät eläimiä saaristossa ja rannikolla. Etenkin herkkä laji, kuten pesivät linnut tai hylkeet voivat häiriintyä ihmisen läsnäolosta. Veneily aiheuttaa jatkuvaa vedenalaista melua sekä haitallisten aineiden päästöjä pakokaasuina, liuennaina myrkkymaalien haitta-aineina tai öljypäästöinä. Metsästyksistä aiheutuu impulsiivista melua, mutta metsästäjät voivat myös häiritä pesiviä lajeja (kevätmetsästys) tai heikentää rauhoittamattomien uhanalaisten lajien kantoja. Vapaa-ajan kalastus on joidenkin kalalajien (esimerkiksi ahventen, siian ja hauen) suurin luonnonvaraisten lajien pyytämiseen tai kuolleisuuteen/vahingoittumiseen johtava tekijä.

VENEILY

Veneliikenne vaikuttaa meriluontoon usein alueilla, joilla kauppamerenkulun alukset eivät voi syväyksensä vuoksi liikkua. Etenkin matalilla alueilla ja rannanläheisillä virallisilla ja epävirallisilla väylillä veneliikenne voi lisätä pohjasedimenttien sekoittumista. Rantoja ja matalia lahtia ruopataan vesiliikenteen mahdollistamiseksi, mikä voi aiheuttaa muutoksia niin veden virtausolosuhteisiin kuin sen sameuteenkin.

Merellä tapahtuvien ihmistoimintojen (vasen sarake) aiheuttamat paineet (keskisarake) ja potentiaaliset meriluontoon kohdistuvat vaikutukset (oikea sarake). Ihmistoiminnot aiheuttavat kuormitusta ympäristöönsä erilaisten paineiden kautta ja paineet vaikuttavat meriluontoon monin eri tavoin. Ihmistoiminta- ja painelistaus noudattaa meristrategiadirektiivin ja HELCOMin käyttämää luokittelua. Kuva esittää vaikutusketjut, mutta ei ota kantaa vaikutusten suuruuksiin, alueellisuuteen tai syntyviin yhteisvaikutuksiin.

Turismi ja vapaa-aika

	Hylkeet ja pyöriäinen	Rannikkolinnut	Kalat	Kovan pohjan selkärangattomat	Pehmeän pohjan selkärangattomat	Sinisimpukka	Rakkohauru	Punaleväpohjat	Näkinpartaiset	Meriajokas	Uhanalaiset lajit
Veneily	Veneily hylkeiden karvavaihtoluotojen ja lepoluotojen lähellä voi häiritä hylkeitä (ml. vedenalainen melu). Erityisesti nopeat veneet häiritsevät pyöriäistä.	Liikkuminen lintujen pesimäalueiden lähetyvillä häiritseelintuja ja altistaa linnunpoikaset kylmälle ja saalistukselle. Poikueet häiriintyvät veneilystä jopa satojen metrien päästä.	Veneily voi vähentää paikallisesti kalanpoikastuotantoa muuttamalla vesikasvillisuutta	Paikallinen ja melko vähäinen haittavaikutus lisääntyneen sedimentaation vuoksi	Paikallinen ja melko vähäinen vaikutus sedimentaation ja pohjan sekoittumisen vuoksi	Paikallinen ja melko vähäinen haittavaikutus lisääntyneen sedimentaation vuoksi	Ei merkittävää vaikutusta.	Ei merkittävää vaikutusta	Veneily ja veneväylien ylläpito heikentävät yhteisöjen tilaa lähialueilla	Veneily voi heikentää yhteisöjen tilaa hyvin matalilla alueilla. Ankkuroituminen aiheuttaa paikallista tuhoutumista.	Lajit voivat häiriintyä ihmisen liikkumisesta ja läsnäolosta. Matalien alueiden lajisto voi kärsiä veneilystä ja virallisten ja epävirallisten veneväylien ylläpidosta. Rannan muokkaus veneilyyn sopivaksi tuhoaa yhteisöjä paikallisesti.
Vapaa-ajan asutus	Ei merkittävää vaikutusta	Ihmisen läsnäolo häiritsee lintujen pesintää	Rantarakentaminen ja usein siihen liittyvä pienruoppaus voivat tuhota kalojen lisääntymisalueita paikallisesti	Ei merkittävää vaikutusta	Ei merkittävää vaikutusta	Ei merkittävää vaikutusta	Ei merkittävää vaikutusta	Ei merkittävää vaikutusta	Pienruoppaukset ovat haitallisia näkinpartaisleville	Vaikutus ilmenee lähinnä veneliikenteen ja pienruoppausten kautta	Moni uhanalainen kasvi ja selkärangaton eliö elää rantavyöhykkeessä, jossa tapahtuvat rantarakentaminen on lajeille haitallisia.
Rannikkomatkailu	Veneily hylkeiden karvavaihtoluotojen ja lepoluotojen lähellä voi häiritä hylkeitä (ml. vedenalainen melu). Erityisesti nopeat veneet häiritsevät pyöriäistä.	Liikkuminen lintujen pesimäalueiden lähetyvillä häiritseelintuja ja altistaa linnunpoikaset kylmälle ja saalistukselle. Poikueet häiriintyvät veneilystä jopa satojen metrien päästä.	Kalanpoikastuotanto voi vähentyä paikallisesti häiriintyneen pohjan alueella esimerkiksi pienten satamien lähellä.	Lähinnä veneilyn haittavaikutukset	Lähinnä veneilyn haittavaikutukset	Lähinnä veneilyn haittavaikutukset	Lähinnä veneilyn haittavaikutukset	Lähinnä veneilyn haittavaikutukset	Lähinnä veneilyn haittavaikutukset	Lähinnä veneilyn haittavaikutukset	Linnut ovat herkkiä ihmisen läsnäolon aiheuttamalle häiriölle etenkin pesinnän aikana.
Metsästys ja kalastus	Metsästys vaikuttaa hyljekantoihin. Kalastus voi aiheuttaa hylkeille kuolleisuutta	Metsästys vaikuttaa lintujen kantoihin. Kevätmetsästys ulkosaaristossa häiritsee lukuisten lajien pesintää ja voi aiheuttaa koko pesinnän tuhoutumisen emojen hylätessä pesänsä.	Kalastus vaikuttaa kalakantoihin muidenkin kuin pyynnin kohteena olevien lajien osalta	Ei merkittävää vaikutusta	Ei merkittävää vaikutusta	Ei merkittävää vaikutusta	Ei merkittävää vaikutusta	Ei merkittävää vaikutusta	Ei merkittävää vaikutusta	Ei merkittävää vaikutusta	Kevätmetsästys häiritsee uhanalaisten lajien pesintää etenkin ulkosaaristossa. Uhanalaisten lajien joutuminen metsästetyksi vaikuttaa lajien kantoihin.

Veneily ja väylien ylläpito ruoppaamalla vaikuttavat myös matalien alueiden vesikasvillisuuteen ja muutokset kasvillisuudessa saattavat heijastua esimerkiksi kalanpoikastuotantoon. Moni meriympäristön harvinainen tai uhanalainen laji elää rantavyöhykkeessä ja on herkkä veneilyn aiheuttamille vaikutuksille. Veneily ja ihmisen läsnäolo voivat myös häiritä saariston lintulajien, etenkin myöhäisten pesijöiden, poikastuotantoa ja altistaa poikaset saalistukselle.

VAPAA-AJAN ASUTUS

Moni vedessä ja rantavyöhykkeessä elävä uhanalainen laji elää matalassa rantavedessä. Pienruoppaukset ja rantarakentaminen uhkaavatkin näiden lajien paikallisia esiintymiä. Vaikka yksittäisen vapaa-ajan asunnon tai kiinteistön rantaan tekemä ruoppaus on pienialainen, lähekkäin sijaitsevien mökkirantojen ruoppausten kokonaislaajuus voi olla hyvinkin suuri. Näin ollen laajatkin alueet voivat muuttua niin, etteivät ne enää sovellu kalojen lisääntymiseen tai ylläpitämään merenpohjan lajien paikallisia populaatioita.

Meriluontoon kohdistuvat vaikutukset voivat muodostua suuriksi alueilla, joilla on paljon yksityisesti omistettuja kiinteistöjä ja yhteisvaikutuksien vähentäminen voi näillä alueilla olla vaikeaa. Selkeästi valtion tai kuntien maila sijaitsevat uhanalaisten lajien ja arvokkaiden luontoalueiden huomioiminen suunnittelussa on tärkeää, sillä näillä alueilla meriluontoon kohdistuviin ympäristövaikutuksiin on helpompi vaikuttaa.

LUONTOMATKAILU

Matkailu ja vapaa-ajan viettäminen rannikolla aiheuttavat suoria ihmisen läsnäolosta johtuvia häiriöitä lajistolle. Etenkin saaristolintujen pesintä keväisin voi häiriintyä

helposti ihmisen vaikutuksesta. Matkailukeskukset ja vierasvenesatamat vaativat laajamittaista infrastruktuuria, jonka rakentaminen ja käyttö vaikuttavat ympäristöön. Matkailun kohdealueiden käyttöaste on usein korkea, minkä vuoksi ympäröivään luontoon kohdistuvat vaikutukset ovat pitkäkestoisia ja voivat näin vaikuttaa esimerkiksi lajien lisääntymiseen. Rantarakentaminen, rannan muokkaaminen ja ruoppaaminen vähentävät lajien ja eliöyhteisöjen luontaista elintilaa.

Rannikomatkailun tuottamat paineet ja vaikutukset meriluontoon ovat monilta osin rinnastettavissa veneilyn ja vapaa-ajan asutuksen aiheuttamiin paineisiin ja niiden vaikutuksiin.

METSÄSTYS JA KALASTUS

Metsästys ja kalastus aiheuttavat muutoksia riistalajien populaatioihin. Lisäksi pyynnin tapahtuessa syrjäisillä alueilla haitallisia vaikutuksia linnuille ja hylkeille voi aiheutua ihmisen läsnäolosta.

Metsästettäviä lajeja merellä ovat hylkeet ja riistalinnut sekä jotkin vieraslajit, kuten minkki ja supikoira. Merellä elää joukko metsästettäviä merisorsalintuja, kuten alli, haahka, isokoskelo ja tukkakoskelo, ja lisäksi merellä metsästetään lukuisia muita riistalintuja. Vieraslajeihin kohdistuva metsästys on meriluonnon kannalta hyödyllistä, sillä vieraslajien poistaminen palauttaa ravintoverkkoa luonnonmukaisemmaksi ja näin myös parantaa meren tilaa.

Linnustus tapahtuu Suomessa pääasiassa syksyllä. Ahvenanmaalla haahkaa metsästetään etenkin ulko-saaristossa kahden viikon ajan kesäkuussa. Kesällä ta-

pahtuva metsästys häiritsee herkästi pesiviä lintuja. Ampumamelu ja ihmisen läsnäolo pelästyttävät emolinnut pois pesiltä, jolloin munat ja linnunpoikaset ovat alttiita saalistukselle ja kylmälle. Pahimmillaan linnut hylkäävät pesänsä ja metsästyksen haittavaikutukset kohdistuvat lukuisiin lajeihin metsästyksen kohteena olevien riistalajien lisäksi.

Metsästys on uhka usealle uhanalaiselle lintulajille, sillä monet riistalajit voivat olla uhanalaisia kantojen taannuttua metsästyksen ja elinympäristöissä tapahtuneiden muutosten seurauksena. Näitä lajeja ovat esimerkiksi haahka, haapana, jouhisorsa ja nokikana. Lisäksi esimerkiksi meri- ja harmaalokkia ei ole rauhoitettu, minkä vuoksi ne voidaan rinnastaa riistalajeihin.

Vapaa-ajankalastus on erittäin suosittu harrastus ja luontomatkailun muoto. Kalastettava lajisto vaihtelee hieman merialueittain, mutta yleisimpiä saalislajeja ovat ahven, hauki, kuha ja särkikalat. Merenkurkussa ja Selkämerellä siika on merkittävä saalislaji. Kalastuksen vaikutukset voivat kohdistua selkeästi tietyille alueelle ja tiettyihin lajeihin. Lisäksi kalastus voi kohdistua kookkaiisiin, sukukypsiin yksilöihin ja näin vaikuttaa populaatioiden uusiutumiskykyyn.

LISÄTIETOA

- Itämeren alueen merenkulun ihmistoiminnat: [HELCOM Maritime assessment 2018](#)
- https://julkaisut.liikennevirasto.fi/pdf8/lo_2014-04_vaylat_kalastus_web.pdf

EUROPEAN UNION
European Regional Development Fund

